

Door teleurstellingen één geloven.

(Studie bij de prediking uit Lucas 7:18-35 op 11 maart 2007 EDRN en EDR3)

J.C. Bette

Als in een moderne roman

Johannes de Doper is gevangengenomen! Herodes Antipas, de zoon van Herodes de Grote, die in de tijd van Johannes en Jezus als viervorst Galilea en Perea bestuurde, was een eerzuchtig en losbandig man. Daarbij was hij zeer listig (Luk.12:32). Naar het uitwendige leven gedroeg hij zich als een Jood. Gedurende de Paasdagen vertoefde hij te Jeruzalem (Luk. 23:7). Op de munten die hij liet slaan, werd geen beeld van een mens aangetroffen. In zijn hart was hij echter een vriend van de Hellenistisch-Romeinse cultuur. Hoe meer pracht en praal hij om zich heen had, hoe gelukkiger hij zich voelde. Aan het meer van Galilea bouwde hij zijn hoofdstad en noemde die naar keizer Tiberius: Tiberias. Bij het bouwen bleek, dat er op die plaats graven werden gevonden. Omdat de aanraking met graven verontreinigde (Num. 19:16), werd de stad door vele Joden geschuwd. Wij lezen ook niet dat Jezus ooit te Tiberias is geweest. Antipas stoorde zich aan al deze dingen echter niets. Hij woonde er in zijn paleis en had ook gezorgd voor een renbaan.

Om zijn staatkundige positie te versterken, was Herodes Antipas getrouwd met de dochter van Aretas, een Arabische vorst, de koning der Nabateeërs, die te Petra resideerde. Op een zekere dag trok hij naar Rome. Onderweg - wij weten niet waar - bezocht hij zijn broer, die waarschijnlijk Herodes Filippus heette. Herodes Filippus was, evenals Antipas, een zoon van Herodes de Grote, maar van een andere moeder, dus zijn halfbroer. Gedurende het bezoek bij Herodes Filippus, die als gewone burger leefde, werd Antipas verliefd op diens vrouw Herodias. Herodias was een kleindochter van Herodes de Grote. Zij had haar oom Herodes Filippus getrouwd! Uit dit huwelijk was een dochter, Salome, geboren. Terwijl Antipas bij Herodes Filippus logeerde, stelde hij Herodias voor om haar man in de steek te laten, en dan straks, als hij uit Rome terugkeerde, met hem mee te gaan. Het voorstel trok Herodias blijkbaar aan. Het leven met een viervorst zal waarschijnlijk voor haar grotere bekoring hebben gehad dan dat met een gewoon burger. Zij stelde echter één voorwaarde: Antipas moest zich van zijn vrouw, de dochter van koning Aretas, laten scheiden. Volgens de Joodse wet mocht een vorst met meer dan één vrouw getrouwd zijn, zodat Antipas Herodias er bij had kunnen nemen. Maar Herodias voelde er blijkbaar veel voor het rijk alleen te hebben. Scheiding was haar conditie.

De vrouw van Antipas begon echter te bemerken, wat er gaande was. Zij schreef een brief aan haar vader. Tegelijk vroeg ze verlof aan haar man of zij naar Machaerus, een vesting aan de grens van het rijk van Antipas, vlak bij het rijk van haar vader, mocht reizen. Antipas wist niet, dat zijn vrouw van zijn plannen met Herodias op de hoogte was en stond het haar toe. Toen zij echter op Machaerus aangekomen was, vluchtte zij naar de residentie van haar vader, Petra. Koning Aretas was woedend op Antipas vanwege de wijze, waarop hij zijn dochter had behandeld. Intussen trouwde Antipas met Herodias, die haar dochter Salome meenam. De Joden ergerden zich zeer aan deze verbintenis, want zoiets was geheel in strijd met de wet. De man van Herodias, de halfbroer van Antipas, Herodes Filippus, leefde nog (zie voor deze situaties bv. Lev.18:16; 20:21). Ook de dochter van Aretas was nog in leven. Bovendien waren Antipas en Herodias oom en nicht. De echtbreuk van Antipas was dus alles tegelijk: ontrouw, overspel en bloedschande!

Ook Johannes de Doper hoorde er van en hij liet het er bepaald niet bij zitten. Hij zei tegen Herodes: 'Het is u niet geoorloofd, de vrouw van uw broer te hebben.' (Mar.6:18). Uit het Grieks blijkt duidelijk, dat Johannes aan Antipas herhaaldelijk te kennen heeft gegeven, dat hij met Herodias moest breken. Wij weten niet op welke wijze de Doper dit gedaan heeft. Het waarschijnlijkst is, dat hij, zoals ook Elia en Nathan, zelf naar de vorst is toegegaan en hem persoonlijk tot de orde heeft geroepen. Ook later is Antipas meermalen met Johannes in contact geweest (Mar.6:20). Bij al deze ontmoetingen zal de Doper de viervorst wel niet hebben gespaard. Lukas vertelt, dat Johannes Herodes 'om al het kwaad dat hij gedaan had' bestrafte. De hoofdzaak was daarbij stellig zijn verhouding met Herodias (Luk.3:19).

Wij kunnen ons voorstellen, dat het optreden van Johannes de Doper Antipas, en vooral Herodias, irriteerde. Het meeste prikkelde hij natuurlijk Herodias. Want gaf Antipas aan de roepstem van de

Doper gehoor, dan werd haar gehele positie onzeker. Het eind was in ieder geval, dat Herodes mannen uitzond, die Johannes grepen, en hem in de gevangenis wierpen (Mar.6:17).

Wanneer er elders in de evangeliën verhaald wordt, dat Johannes werd 'overgeleverd' (Mar.1:14; Matt.4:12), mogen wij daar misschien uit afleiden, dat ook anderen, met name de Farizeeën, aan de arrestatie van Johannes de Doper hebben meegewerkt. Met de listige Farizeeën moest men uiterst voorzichtig zijn. Toen Christus vernam, dat de Farizeeën hadden gehoord, dat hij meer leerlingen maakte dan Johannes, verliet hij Judea en vertrok naar Galilea (Joh.4:1vv.). Ook Johannes moest met de Farizeeën oppassen. Zij waren zeer ontstemd over de eis van Johannes, volgens welke zij zich als onreinen moesten bekeren en laten dopen. Zij hadden het hem nooit vergeven, dat hij hen ooit 'adderengebroed' had genoemd. De priesters en de Levieten, die Johannes aan de tand moesten voelen, waren door de Farizeeën te Jeruzalem gezonden. Het was hun een doorn in het oog, dat de Doper zo'n 'succes' had. In verband met dit alles is het volstrekt niet onmogelijk, dat de Farizeeën Herodes de raad hebben gegeven Johannes de mond te snoeren en hem gevangen te zetten. Van de hulp van Herodias konden zij zich daarbij verzekerd weten.

Hoe het ook zij, Johannes werd gevangengenomen en naar Machaerus gebracht. Op de bergen van Moab, ongeveer duizend meter hoog en tien kilometer ten Noord-Oosten van de Dode Zee, zeer eenzaam, lag de vesting Machaerus. Machaerus was omstreeks 100 voor Christus door Alexander Jannaeus gebouwd, maar in de oorlogen van Pompejus door de Romeinen verwoest. Herodes de Grote liet de plaats weer opbouwen en vergroten. Tegelijk zorgde hij voor enorme versterkingen. De stad zelf, die op de rand van de berg lag, werd met muren en torens omringd. Vanuit de stad kon men nog een hoger gelegen gedeelte beklimmen, waarop de slotburcht de omgeving beheerste. Ook dit slot was weer door muren en torens omringd, die honderdzestig el hoog waren. Binnen de omheining van het slot had Herodes de Grote een prachtig paleis gebouwd. Er waren vele regenbakken, verder magazijnen en arsenalen, waarin men ongeveer ieder verdedigings- of aanvalswapen kon vinden. Er was zoveel voorraad, dat de bezetting er een langdurig beleg kon doorstaan. De Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus vertelt, dat Machaerus een onneembare vesting was.

Na Herodes de Grote heeft Machaerus een tijdlang aan koning Aretas behoord, maar in de dagen van Johannes behoorde de vesting weer aan het huis van Herodes, en wel aan Antipas. Een andere historicus uit die tijd beweert, dat men bij helder weer Machaerus vanaf de hoog- ten van Bethlehem kon zien liggen. Van het hele bouwwerk is nu niets meer dan een ruïne overgebleven. Bij de opgravingen vond men nog twee slottorens. Vermoedelijk heeft Johannes in een van deze twee slottorens gevangen gezeten. Als dat zo is, dan moet zijn kerker een vochtig, donker en koud verblijf zijn geweest.

Johannes stelt zijn grootste vraag aan Jezus

Vroeger heeft men het dikwijls zo voorgesteld, alsof Jezus in het begin van zijn optreden een soort van lentetijd zonder lijden en strijd zou hebben gekend. Het is hoe langer hoe duidelijker geworden, dat deze voorstelling van zaken in het geheel niet in overeenstemming is met de feiten. Toen Jezus in Bethlehem geboren was, wilde Herodes de Grote het kind doden. Wie ook maar iets van de weergalozе wreedheid van deze Herodes weet, weet tegelijk dat deze moordlust precies in het kader van deze vorst past. De echte lijdensweg van Jezus is al bij de doop door Johannes, toen hij als de lijdende knecht optrad, begonnen. Bij de eerste prediking van Jezus te Nazareth smeten zijn stadgenoten Jezus uit de synagoge en brachten zij hem naar de rand van de berg, waarop hun stad gebouwd was, met de bedoeling hem van de steilte naar beneden te werpen (Luk.4:28 vv.).

Ook uit het elfde hoofdstuk van Mattheüs blijkt, dat het lijden en de strijd van Jezus reeds in de eerste periode hoe langer hoe zwaarder zijn geworden. Mattheüs 11 verhaalt allereerst, dat Johannes de Doper, de voorloper, zeg maar 'de paranimf', zich aan de wijze van werken van Jezus 'ergert'. Uit het vervolg blijkt, dat de mensen niet alleen tegenover Johannes, maar ook ten opzichte van Jezus zich gedragen als wispelturige kinderen, die spelen op straat. Het hoofdstuk vervolgt met het oordeel over Chorazin, Betsaida en Kapernaüm, drie steden in wier midden de machtsdaden van Jezus geschied waren, terwijl zij er niet over dachten zich tot Hem te keren. Tenslotte zegt Jezus, dat wijzen en verstandigen, dus zij die zichzelf menen te kunnen helpen, het geheim van Christus niet zien, terwijl dit geheim aan de kinderen, d.i. degenen, die volstrekt hulp behoeven, is geopenbaard. Uit alles blijkt, dat

er ook hier van een weg zonder lijden en strijd niet kan worden gesproken. De vraag die uit de teleurstelling en ergernis van Johannes wegluopt, moet Christus zeer hebben getroffen.

In de dagen van Jezus was het geoorloofd in de gevangenis bezoek te ontvangen (Matt.25:36). Ook de leerlingen van Johannes mochten hem op Machaerus bezoeken en vertelden hem alles wat zij van het werk van Jezus gehoord hadden (Luk.7:18). Zij deelden hem mee wat 'de Christus', d.i. de Messias, deed (Matth.11:3; zie ook 16:16;26:63). Het is onbekend, wat de leerlingen aan Johannes bericht hebben. Wij kunnen dit alleen maar vermoeden. Jezus had, precies als Johannes, gezegd dat het koninkrijk van God nabij was en dat het er nu op aankwam zich te bekeren (Mar.1:14;Matt.4:17). Hij had evenals Johannes leerlingen rondom zich verzameld en daarbij twaalf discipelen in het bijzonder uitgekozen. Het waren vrijwel allen Galileeërs (Mar.3:13vv.). Vanaf de berghelling had hij zijn discipelen uitvoerig toegesproken. Zijn woorden waren scherp tegen de schriftgeleerden en de Farizeeën gericht (Matt.5:1 vv.). Te Kapernaüm was een tollenaar, Mattheüs, door hem uit het tolhuis geroepen en meegegaan (Matth.9:9 vv.). Tot verbazing van de leerlingen van Johannes waren de discipelen van Jezus niet gewoon om te vasten (Mar.2:18). In Galilea omringde Hem telkens een grote menigte. Jezus ging dikwijls in de eenzaamheid om te bidden. Hij wierp demonen uit, had een knecht van een heidense hoofdman genezen (Matth.8:5 vv.) en het dochtertje van Jairus, de overste der synagoge uit de dood opgewekt (Mar.5:21vv.). De schriftgeleerden waren tegen hem, want hij vergaf de zonde (Mar.2:1) en stoorde zich niet aan de Joodse opvatting over de sabbat. Zij hadden ook beweerd, dat Jezus de boze geesten door Beëlzebul, de vorst van de boze geesten, uitwierp (Mar.3:22). Vanwege de Farizeeën en de Herodianen, (dat zijn de voorstanders van het bestuur van Herodes), waren er plannen beraamd om hem te doden (Mar.3:6).

Volgens het evangelie naar Lukas riep Johannes een tweetal van zijn leerlingen tot zich (Luk.7:19). Het treft ons vooral in de prediking van Jezus, maar ook elders, dat er in het Nieuwe Testament telkens van het uitzenden of van de combinatie van twee wordt gesproken. Markus vertelt, dat Jezus de twaalfen tot zich riep en hen twee aan twee begon uit te zenden (6:7). Als Mattheüs en Lukas de lijst van de twaalf discipelen geven, worden ze in groepjes van twee gerangschikt (Matt.10: 2 vv.; Luk.6:12 vv.). Zendt Jezus de zeventig uit, dan gaan ook zij twee aan twee naar elke stad en plaats, waarheen Jezus zou komen (Luk.10:1). Het waren later twee discipelen, die uit een dorp bij Jeruzalem een ezelsveulen moesten halen en meebrengen). Twee discipelen kregen opdracht om voor het Paasmaal te zorgen. Het zijn Petrus en Johannes, die in de evangeliën hier voor het eerst samen optreden en ook later telkens weer samen zijn. Na de uitstorting van de Geest reizen de apostelen in groepjes van twee. Barnabas reist met Paulus (Hand.13:2), later Paulus met Silas (Hand.15:40), terwijl Barnabas verder gaat met Johannes Markus (Hand.15:39). Er zouden uit het Nieuwe Testament nog meer voorbeelden te noemen zijn. Wat was hiervan de reden? Het was bij de Joden gebruik om gevolmachtigden paarsgewijze uit te zenden. Men beriep zich daarvoor op Deut.19:15: 'Op het woord van twee of drie getuigen zal de zaak beslist worden'. Ging men met twee tegelijk uit, dan kon men op goede gronden vertrouwen hebben. Ook Paulus schrijft: 'Op het woord van twee of drie getuigen zal elke zaak buiten twijfel worden gesteld' (2Cor. 13:1).

Het 'gerucht over Jezus' (vs.17) bereikt dus Johannes de Doper. Het zijn zijn eigen discipelen (vgl. bv. Joh.1:35; 3:25) die alles wat er gebeurt rondom de Here Jezus, aan hem overbrengen. Met 'al deze dingen' worden de wondertekenen en woorden van Jezus bedoeld, zoals we die lezen in vs.1-17. Johannes zond dan twee van zijn leerlingen naar Jezus. Zij vroegen hem uit naam van de Doper: 'U bent toch degene, die komen zou, of moeten wij een ander verwachten?' Johannes laat in de taal van de Messiasverwachting (Luk.19:38; Joh.6:14) vragen of Jezus 'de komende' is. De grote figuren uit de Bijbel hebben vooral de betekenis van deze twee werkwoorden gekend: wachten en verwachten! Abraham, Jakob, Mozes, Elia, Johannes de Doper, Petrus, Paulus, zij hebben allen moeten leren wachten. Van huis uit kent een mens in zijn verhouding tot God geen geduld, omdat hij eerzuchtig is en alles zo veel mogelijk zelf wil doen. Maar we moeten leren wachten, dat is: geloven. Dwars door de moeilijkheden en de teleurstellingen heen. Daarnaast kennen alle profeten en apostelen het verwachten! De hele Bijbel is een grote verwachting. Johannes verwacht ook. Maar is Jezus de juiste persoon, zoals hij dacht? Men heeft wel gezegd, dat de leerlingen van Johannes twijfelden, niet Johannes zelf, en dat daarom deze leerlingen door de Doper tot Jezus werden gezonden. Johannes zou dan in de hoop hebben geleefd, dat Jezus zijn leerlingen weer de juiste weg zou wijzen. Deze

voorstelling van zaken is onaannemelijk. Vooreerst gaat het hier om Johannes zelf, niet in de eerste plaats om zijn leerlingen. Het is Johannes zelf, die de leerlingen tot zich roept (Luk.7:19). In zijn antwoord richt Jezus zich tot Johannes zelf, als hij zegt: 'Ga heen en vertel aan Johannes wat je hier hoort en ziet' (Matt.11:4). Het is Johannes zelf, op wie Jezus doelt, als hij zegt: 'Gelukkig is hij, die niet aan Mij twijfelt' (GNB).

De vraag of Jezus de Messias is

Evenals vele joden (vgl. vs.16) verwachtte ook Johannes de Doper dat de heilstijd zou aanbreken met de komst van de Messias. Hijzelf heeft de komst van de Messias mogen aankondigen, heel zijn bediening was hierop gericht. Hij heeft van Godswege bevestigd gezien en gehoord dat Jezus Degene is over Wiens komst hij steeds sprak (zie 3:16,21; Joh.1:29,32-34). Maar hoewel hij had getuigd dat Jezus de Messias is (zie Joh.1:33v.), zijn er toch een aantal zaken die hem nu doen twijfelen. Aan de ene kant hoort hij van wonderbare genezingen en opwekking uit de doden (vs.1-17), maar aan de andere kant ontbreken aan het optreden van Jezus belangrijke aspecten die hij juist had aangekondigd, zoals de doop met de Heilige Geest (3:16) en het zuiverende oordeel met de 'wan' (3:17)! Bovendien zit hijzelf in de gevangenis *zonder dat Jezus daarbij ingrijpt* (vgl. 4:19). Dit roept vragen en twijfel bij hem op. Vandaar dat hij een paar van zijn discipelen naar Jezus stuurt om zijn vraag aan Hem voor te leggen. Met 'de Komende' wordt de Messias bedoeld, wiens komst in het OT beloofd was. Met Zijn komst aan het einde der tijden zou de messiaanse heerlijkheid voor het volk Israël aanbreken (zie o.a. 3:16; 19:38; Ps.40:8; 118:26; Dan.7:13; Zach.9:9; Mal.3:1; vgl. Hebr.10:37 en comm.). Johannes laat Jezus nu vragen of Hij Degene is, óf dat Jezus evenals hijzelf slechts een voorloper van de Messias is.

De discipelen van Johannes voeren deze opdracht nauwgezet uit. Door het woordelijk herhalen van de vraag legt Lucas de nadruk op het feit hoe belangrijk en brandend deze zaak voor Johannes de Doper was. Met het 'wij' zullen deze discipelen ook zichzelf inbegrepen hebben geweten. Johannes had immers zijn discipelen juist steeds naar Jezus verwezen, zodat zij discipelen van Jezus zouden kunnen worden (vgl. Joh.1:35-37; 3:22-30; 4:1). Juist op het moment dat de discipelen van Johannes de Doper bij Jezus komen en Johannes' vraag overbrengen (vs.20), is Hij bezig met het verrichten van diverse genezingswonderen. In één adem wordt genoemd dat velen genezen worden van 'ziekten' (allerlei lichamelijke aandoeningen), van 'kwalen' (lett. 'zweepslagen, kwellingen'), van boze geesten (waarbij gedacht moet worden aan uitdrijving daarvan en het herstellen van lichamelijke gevolgen van de bezetenheid, vgl. bv. 11:14; Marc.9:25) en van blindheid. Dergelijke samenvattende beschrijvingen van Jezus' genezingswerk treffen we ook aan in 4:33-37,40-41; 5:17; 6:17-19. De uitdrukking dat Jezus aan blinden het gezichtsvermogen 'schenkt' (echarisato) houdt in dat dit een liefdevolle daad van genade is: charis (genade).

De genezingen die de Here Jezus aan het verrichten is en steeds verrichtte, vormen de basis van Zijn antwoord aan de discipelen van Johannes de Doper. Zij moeten aan Johannes overbrengen wat ze met eigen ogen gezien en met eigen oren gehoord hebben, namelijk over al de wonderen van de Here Jezus en Zijn evangelieverkondiging. De meeste van de dingen die Jezus opsomt zijn door Lucas al aan de orde gebracht. Over genezing van blinden is zojuist gesproken (vs.21); onder het genezen van kreupelen kan de gebeurtenis uit 5:17-26 gerekend worden, vgl. ook Matt.15:30vv. Reiniging van een melaatse is in 5:12-16 aan de orde gekomen en het opwekken van een dode in vs.11-17. Dat de Here Jezus doven heeft genezen lezen we bv. in Marc.7:32-37. Ook de verkondiging van het Evangelie aan armen is bij Lucas al eerder naar voren gekomen, zie 4:18 en 6:20 (vgl. Matt.11:5). Dat dit antwoord voldoende moet zijn voor Johannes de Doper om hieruit te concluderen dat Jezus werkelijk Degene is 'die komen zou', volgt uit het feit dat al deze geweldige gebeurtenissen vervullingen zijn van OT-ische messiaanse profetieën, namelijk Jes.29:18,19; 35:5,6; 61:1 en mogelijk ook Jes.26:19. In 4:18-21 heeft de Here Jezus de profetie van Jes.61:1-2a heel concreet op Zichzelf betrokken. Opmerkelijk is dat Hij toen en ook hier niet spreekt over Gods toorn, die in bovengenoemde OT-ische gedeelten in één adem met deze tekenen genoemd wordt (vgl. Jes.35:4; 61:2b; vgl. vs.19 en comm. en 3:17)!

De 'zaligspreking' van dit vers (vgl. 1:45; 6:20-22) wordt door de Here Jezus in het algemeen gesteld. Ieder die 'geen aanstoot neemt' aan Jezus mag zich gelukkig prijzen. Het aanstoot nemen aan Jezus betekent letterlijk 'ten val komen door' Hem of 'struikelen over' Hem. Het herinnert aan profetieën als in Ps.118:22; Jes.8:14vv.; 52:14 (vgl. Rom.9:32vv.; 1Petr.2:6-8). 'Geen aanstoot nemen aan' houdt in dit verband hetzelfde in als geloven wat Jezus van Zichzelf zegt en erkennen dat Hij de Messias is. Voor Johannes de Doper geldt dit als een aansporing om zijn twijfel geheel te laten varen. Jezus is werkelijk Degene die komen zou en die hij, Johannes, heeft mogen aankondigen!

(Voor het historische gedeelte heb ik gebruik gemaakt van 'Gedachten en gestalten uit de Evangelieën', door dr. M. van Rhijn. De commentaartekst vanaf blad 3 is genomen uit wat wij eerder schreven in de zeventiendelige Studiebijbel op het Nieuwe Testament, zie www.studiebijbel.nl).